

Mobning på arbejdspladsen – og hvad gør det ved os

Åse Marie Hansen
Professor, DMSc

UNIVERSITY OF COPENHAGEN

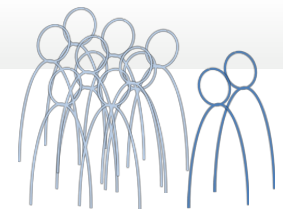
Affiliated to National Research Centre for the Working Environment

Mobning på arbejdspladsen

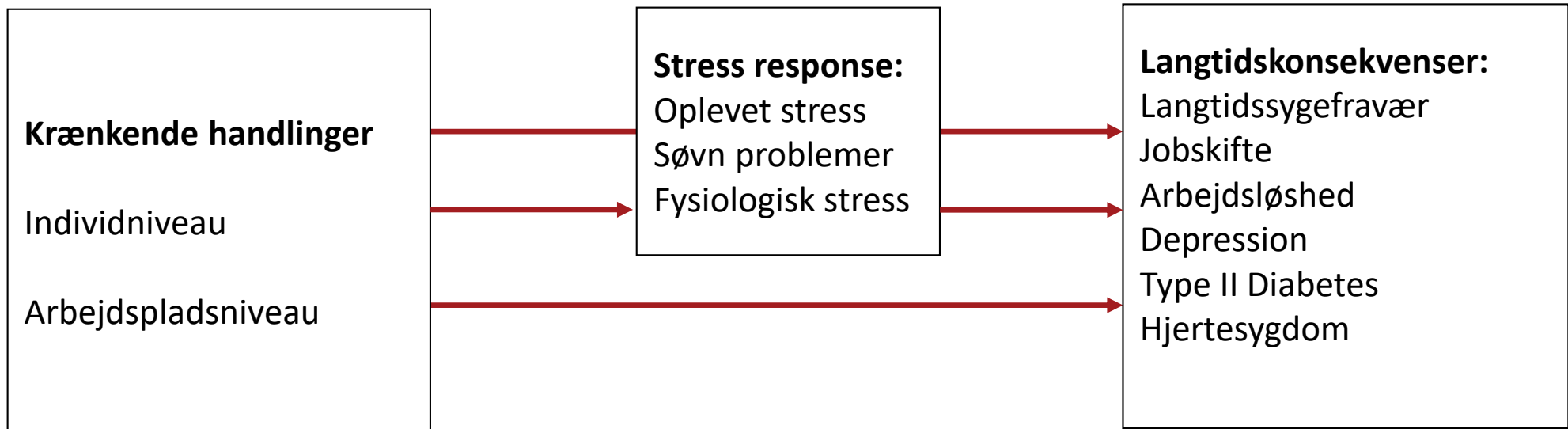
At-vejledning 4.3.1 - 26. februar 2019

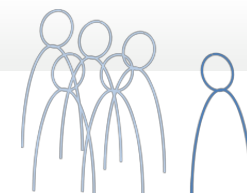
Der er tale om krænkende handlinger, når en eller flere personer groft eller flere gange udsætter andre personer for adfærd, som af disse personer opfattes som nedværdigende.

Krænkende handlinger er en samlet betegnelse for mobning, seksuel chikane og andre måder, som krænkelse kan forekomme på i arbejdet.

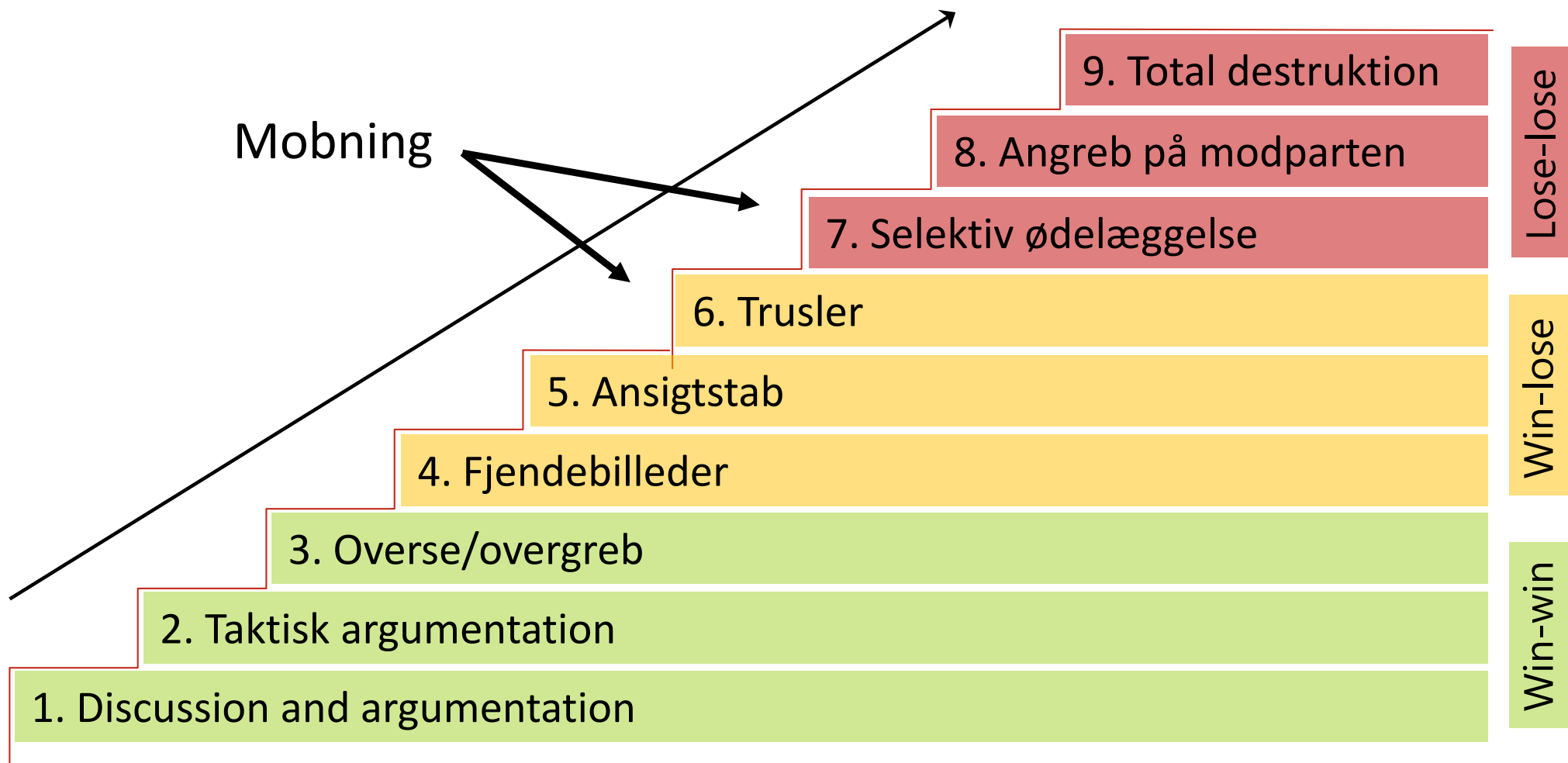

Konceptuel model for mobning på arbejdspladsen og langtidskonsekvenser

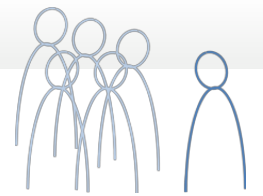

Optrapning af en konflikt

Glasl 1982; Zapf & Gross, 2001)

Fire faser i udvikling af mobning

1. Negative handlinger

Skjulte handlinger som er svære at konfrontere afsenderen med

2. Mobning / stigmatisering

Direkte handlinger – ydmygelse, latterliggørelse, udelukkelse etc

3. Handlinger fra ledelse

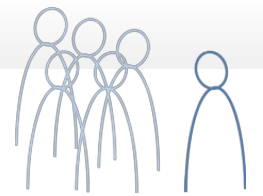
Den mobbede – finder fejl ved sig selv, kan ikke forsvare sig selv, har mange symptomer og sygefravær

4. Udelukkelse

Direkte: firing

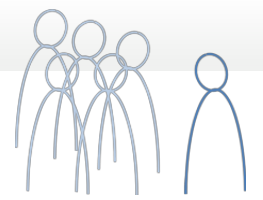
Indirekte: frivillig afskedigelse

Leymann 1996

Måling af mobning

Måling af mobning på arbejdspladsen

Et spørgsmål forudgået af en definition:

- *Mobning finder sted, når en eller flere personer gentagne gange over en længere periode, bliver udsat for ubehagelige eller negative handlinger eller adfærd på sit arbejde, som det er svært at forsvare sig imod.*

Har du selv været udsat for mobning på dit arbejde indenfor de sidste 6 måneder?

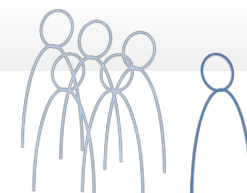
Svarkategorier: Aldrig, **Af og til, Månedligt**, **Ugentligt, Dagligt**.

Måling af mobning på arbejdspladsen

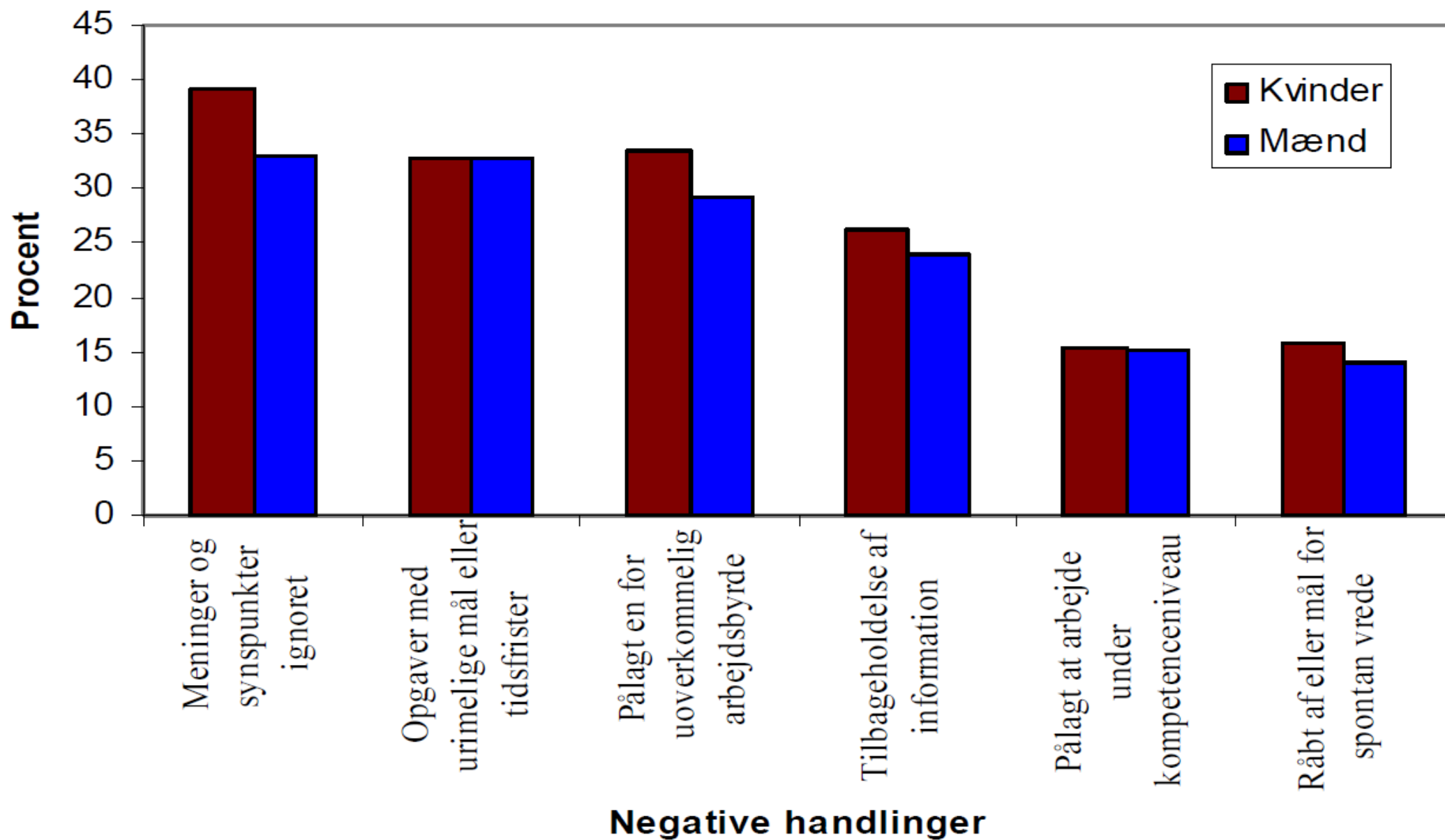
- At nogen tilbageholder information, som påvirker din arbejdsindsats
- At der bliver spredt sladder og rygter om dig
- At blive ignoreret, udelukket fra eller frosset ude af det sociale fællesskab
- Gentagne gange at blive mindet om dine fejltagelser eller "bommerter"
- Vedvarende kritik af dit arbejde og din indsats

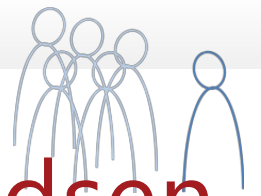
Svarkategorier: Aldrig, Af og til, Månedligt, Ugentligt, Dagligt.

De hyppigst rapporterede værste negative handlinger fordelt på køn

Risikofaktorer for mobning på arbejdspladsen

Individniveau

Negativt socialt klima, mange konflikter, mangel på information i arbejdet

Mangel på støtte fra leder og kolleger

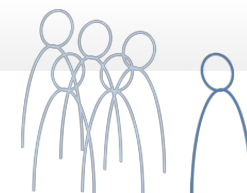
Høgh, Ortega, Giver, & Borg, 2007; Lakey, Tardiff, & Drew, 1994; Lee & Ashforth, 1996.

Organisationsniveau

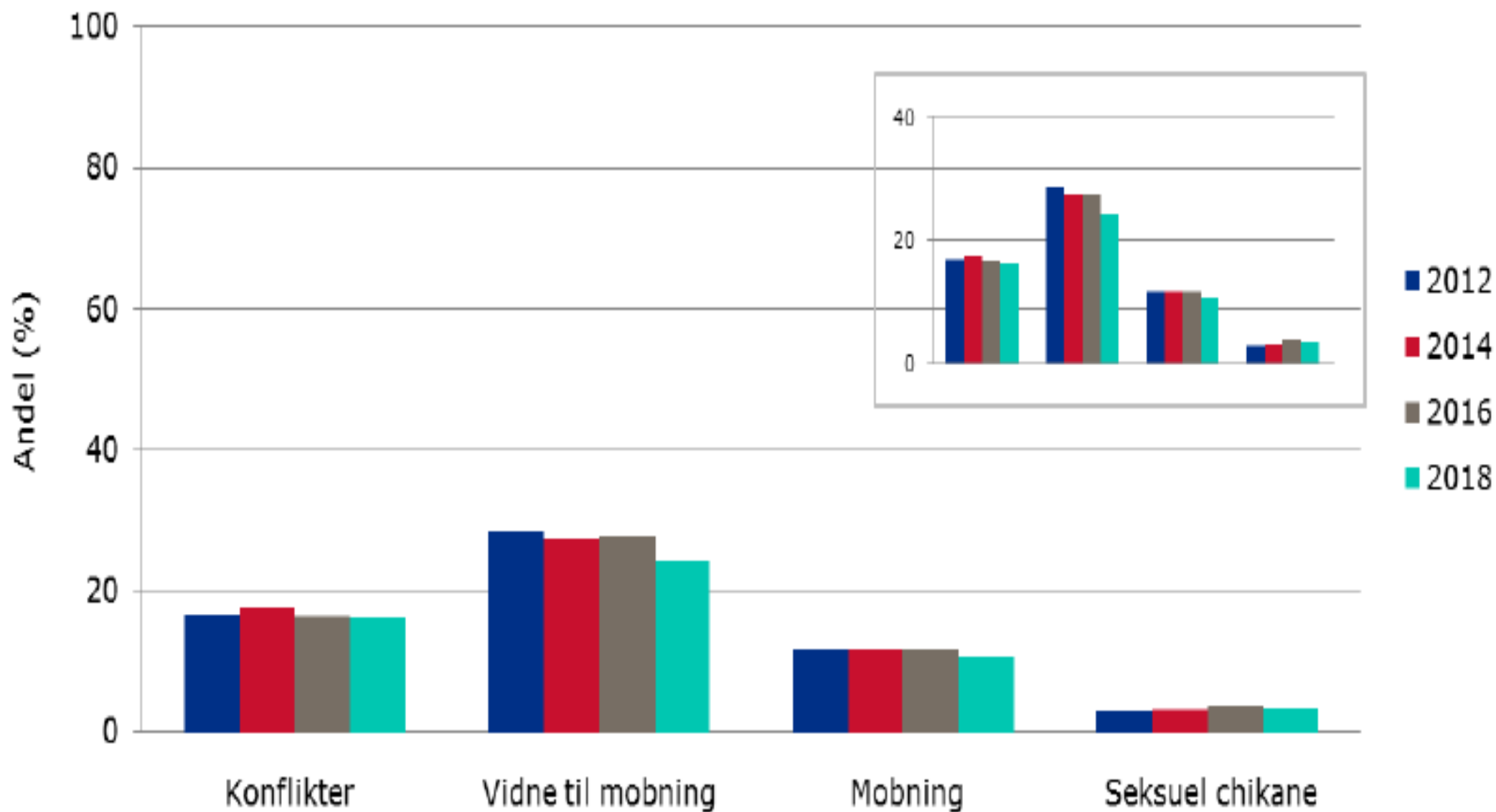
Arbejdspladser karakteriseret ved et stressende og dårligt organiseret arbejdsmiljø

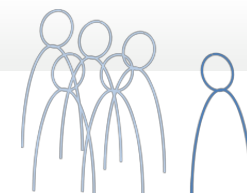
Agervold & Mikkelsen, 2004; Bowling & Beehr, 2006; Einarsen, Raknes, & Matthiesen, 1994;

Hauge, Skogstad, & Einarsen, 2007; Leymann, 1996; Rafnsdóttir & Tómasson, 2004.

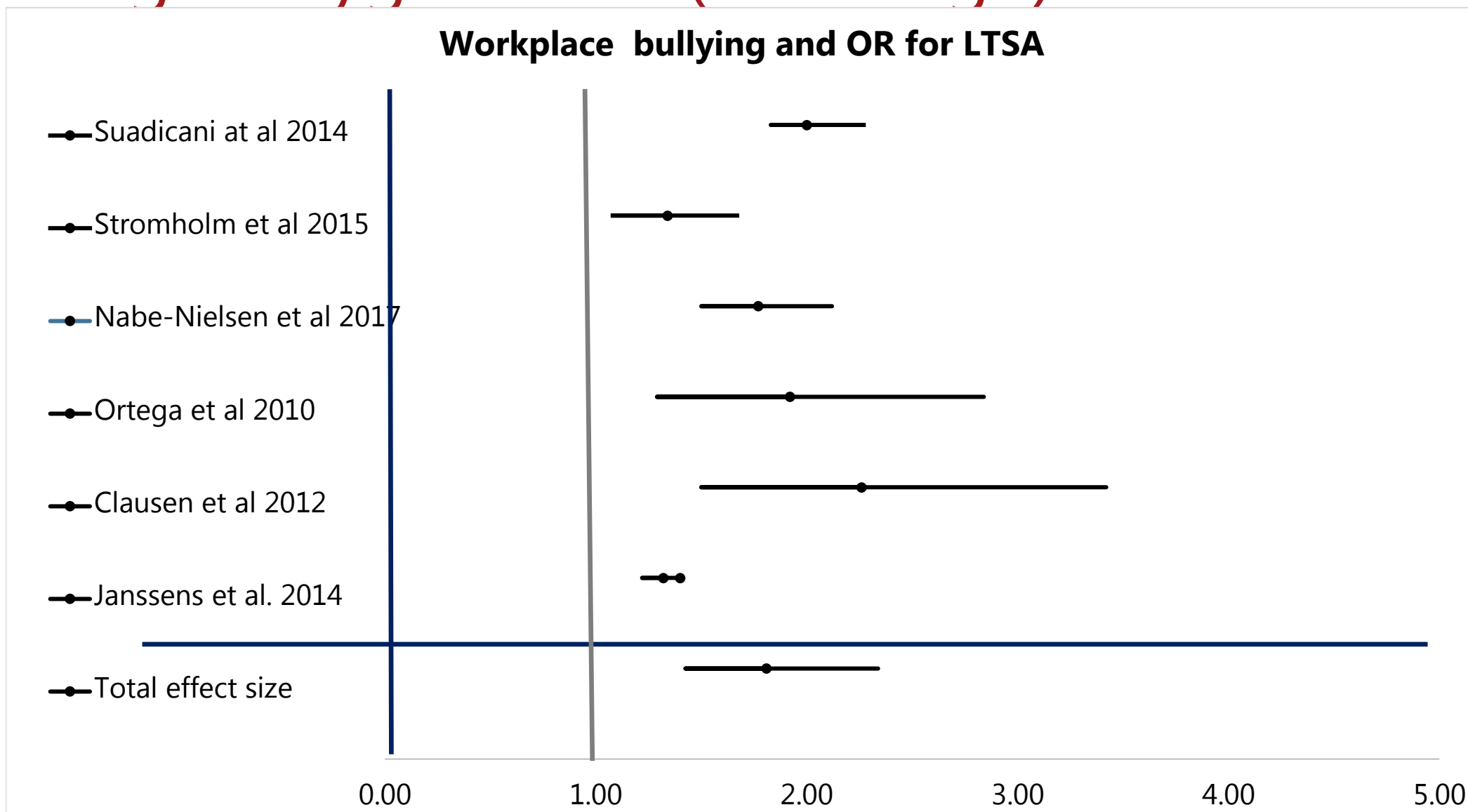

Mobning og sexchikane i Danmark

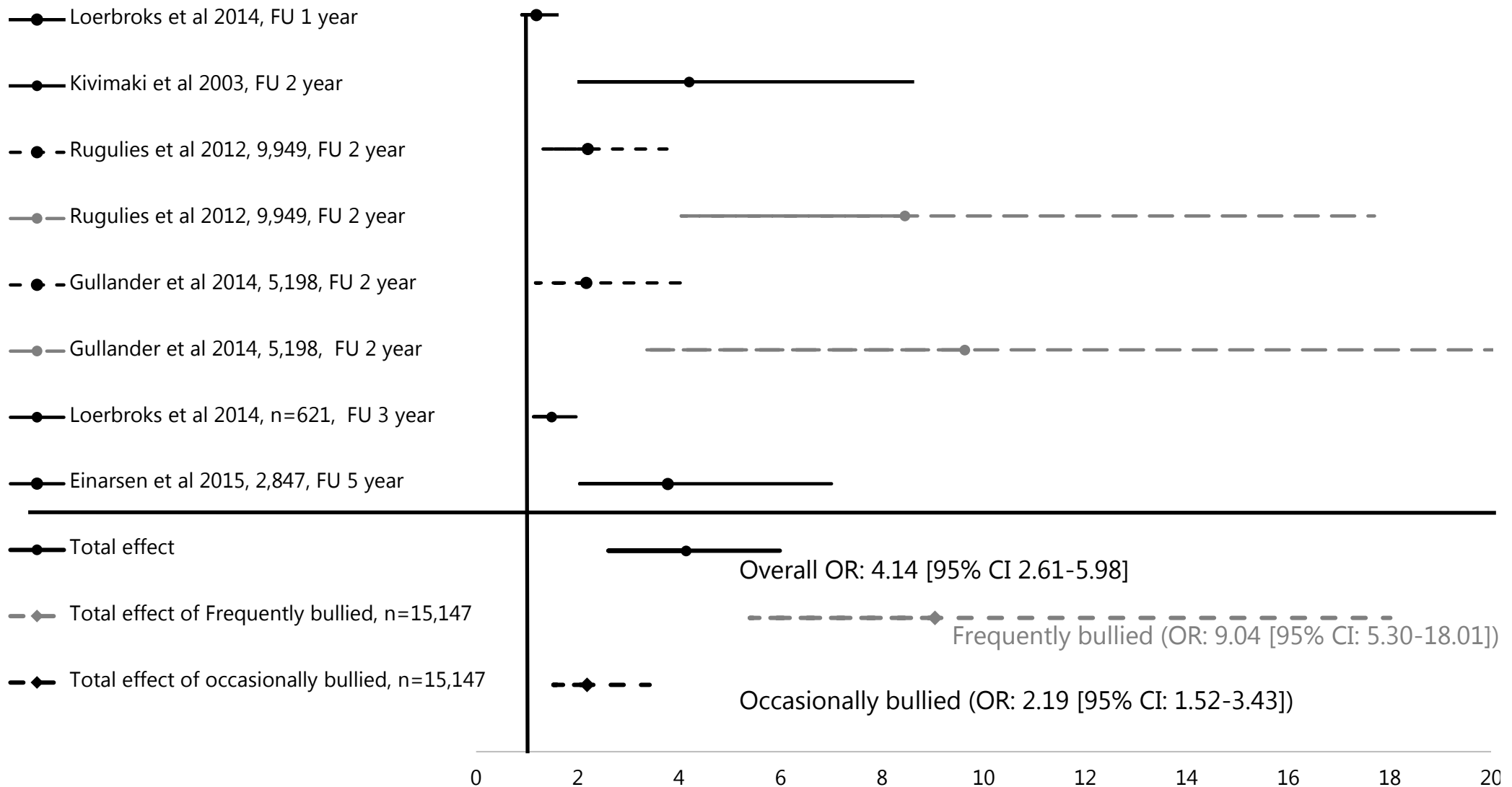

Mobning på arbejdspladsen og langtidssygefravær (>14 dage)

Figuren præsenterer en metaanalyse af 6 studier om langtidssygefravær blandt mobbede. Langtidssygefravær (>15 dage) er 1.81 gange højere blandt mobbede.

Workplace bullying and depression

Workplace bullying and CVD (HR (95% CI))

Workplace bullying and CVD in four different cohorts from Sweden and Denmark

SLOSH (N=10672)	1.27 (0.71-2.29)
DWECS (N=7992)	1.92 (1.07-3.45)
SWES95-01 (N=39252)	1.68 (1.22-2.32)
SWES07-11 (N=21039)	1.45 (0.94-2.28)
<hr/>	
Total	1.59 (1.28-1-98)

Workplace bullying was between 7 and 13%

European Heart Journal Xu, T. et al 2018, In press

Workplace bullying and workplace violence as risk factors for cardiovascular disease: a multi-cohort study

Workplace bullying and type II diabetes (HR (95%CI))

Workplace bullying and type II diabetes in five Scandinavian cohorts

SWES95-01	(N=22104)	1.60 (1.11-2.30)
SWES07-95	(N=4596)	0.87 (0.46-1.65)
SLOSH	(N=7907)	1.49 (1.10-2.01)
FPS	(N=6145)	1.34 (0.90-1.99)
DWECS	(N=4995)	1.73 (1.15-2.62)
Total	(N=45647)	1.46 (1.23-1.74)

Diabetologia (2018) 61:75–83
<https://doi.org/10.1007/s00125-017-4480-3>

ARTICLE

Workplace bullying and violence as risk factors for type 2 diabetes: a multicohort study and meta-analysis

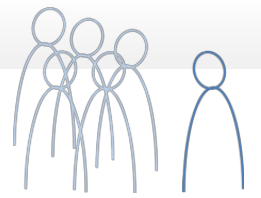
Tianwei Xu^{1,2} · Linda L. Magnusson Hanson² · Theis Lange^{3,4} · Liis Starkopf³ ·
Hugo Westerlund² · Ida E. H. Madsen⁵ · Reiner Rugulies^{1,5,6} · Jaana Pentti^{7,8} ·
Sari Stenholm^{7,8} · Jussi Vahtera^{7,8} · Åse M. Hansen^{1,5} · Mika Kivimäki^{9,10,11} ·
Naja H. Rod^{1,2}

Mobning anses for at være en alvorlig stressor

- ... en social stressor. (Hauge et al. 2010)
- ... mindst lige så alvorlig som andre stressorer .....
Hauge et al. 2010
- ... mobning er systematisk og vedvarende rettet mod individet. Hauge et al. 2010
- Mobning kan føre til alvorlige stressreaktioner ...
Einarsen and Mikkelsen 2003

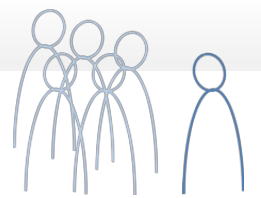

Stress – Lazarus & Folkman

Stress defineres som et særligt forhold mellem personen og omgivelserne, som opfattes som en **belastning** af personen, eller som **overstiger** hans eller hendes **ressourcer** og **truer** hans eller hendes **velbefindende**.

Stress – Typiske levereregler

Perfektion:

- Folk tænker dårligt om mig, hvis jeg begår en fejl.

Præstation:

- Hvis jeg ikke klarer mig godt, mister jeg andres respekt.

Kontrol:

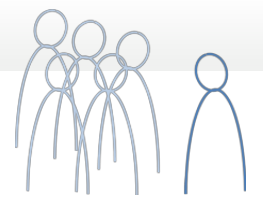
- Man vil blive afvist, hvis folk kender ens svagheder.

Relation:

- Hvad andre tænker om én er helt afgørende.

Ansvar:

- Hvis jeg ikke behandler andre venligt, retfærdigt og hensynsfuldt, er jeg et dårligt menneske.

Hyppige stress symptomer

Fysiske

- Indre uro
- Hovedpine
- Hjertebanken
- Mavesmerter
- Nedsat potens
- Vægttab
- Hyppige infektioner
- Forværring af kronisk sygdom

Psykiske

- Ulyst
- Træthed
- Irritabilitet
- Hukommelsesbesvær
- Koncentrationsbesvær
- Angst
- Nedsat humoristisk sans
- Nedtrykthed

Adfærd

- Søvnløshed
- Uengagerethed
- Hyperventilation
- Aggressivitet
- Nedsat præstationsevne
- Ubeslutsomhed
- Øget brug af stimulanser
- Øget sygefravær

Depression

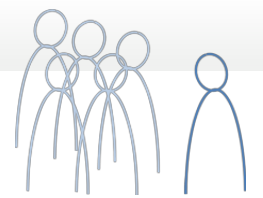
- Nedtrykthed
- Nedsat lyst eller interesse
- Nedsat energi eller øget træthæd

- Nedsat selvtillid eller selvfølelse
- Selvbebrejdelser eller skyldfølelse
- Tanker om død eller selvmord
- Tænke- eller koncentrationsbesvær
- Agitation eller hæmning
- Søvnforstyrrelser
- Appetit- og vægtændring

BECK'S KOGNITIVE TRIADE

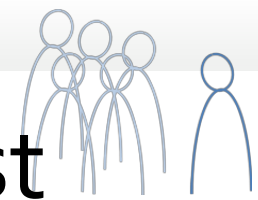

Stress

- Nedtrykthed
- Ulyst
- Træthed
- Koncentrationsbesvær
- Søvnløshed
- Vægttab
- Irritabilitet

Depression

- Nedtrykthed
- Ulyst
- Træthed
- Koncentrationsbesvær
- Søvnforstyrrelser
- Appetit- og vægtændring
- Agitation eller hæmning

- Nedsat selvtillid
- Selvbebrejdelser
- Tanker om død eller selvmord

Stress

- Nedtrykthed
  - Ulyst
  - Træthed
  - Koncentrationsbesvær
  - Søvnløshed
  - Vægttab
  - Irritabilitet
-
- Uro i kroppen
  - Hjertebanken
  - Hyperventilation

Nedsat præstationsevne

Depression

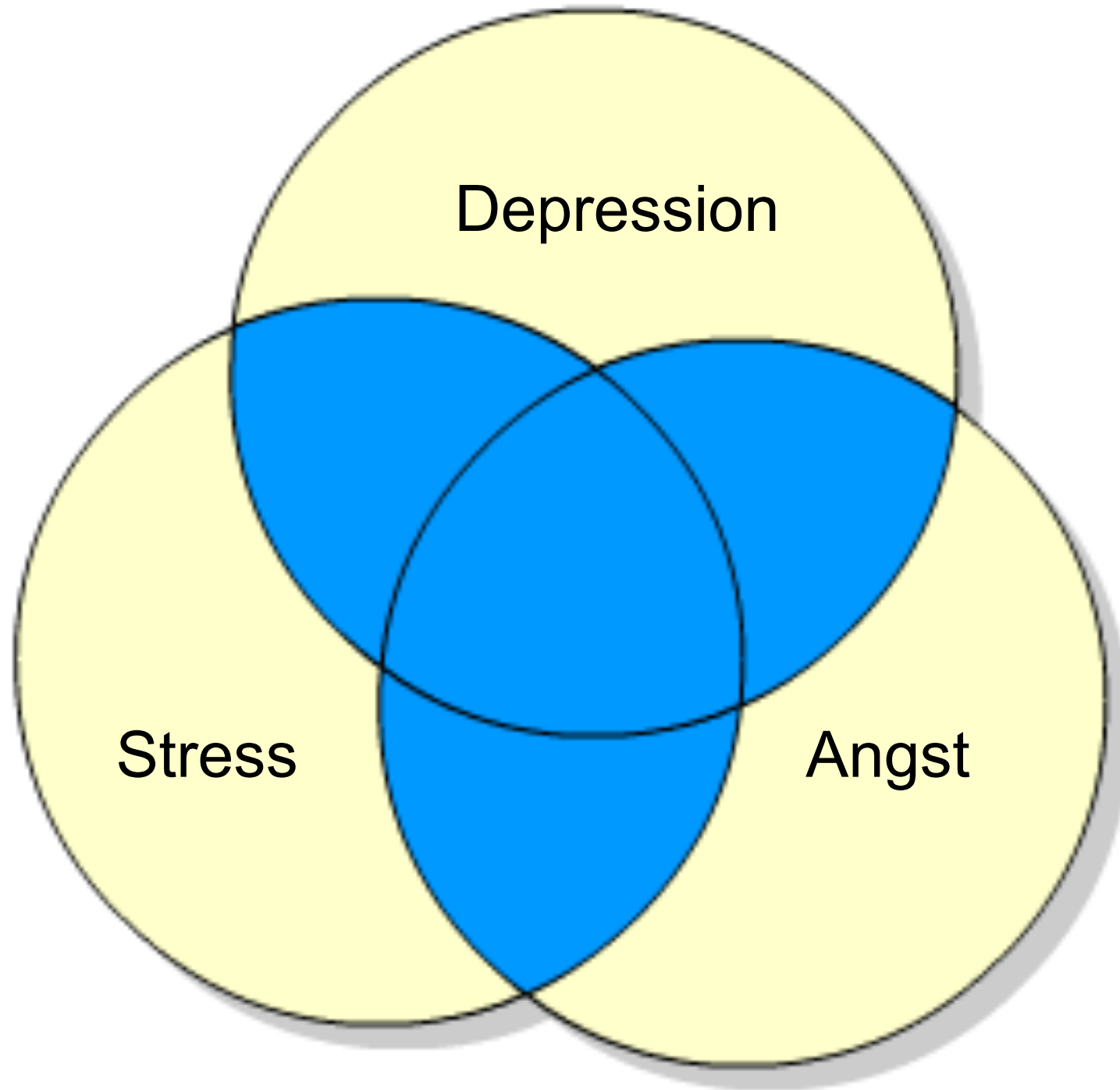
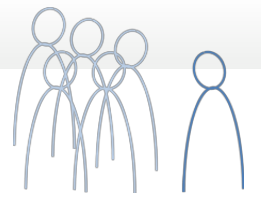
- Nedtrykthed
  - Ulyst
  - Træthed
  - Koncentrationsbesvær
  - Søvnforstyrrelser
  - Appetit- og vægtændring
  - Agitation eller hæmning
-
- Nedsat selvtillid
  - Selvbebrejdelser
  - Tanker om død eller selvmord

Nedsat præstationsevne

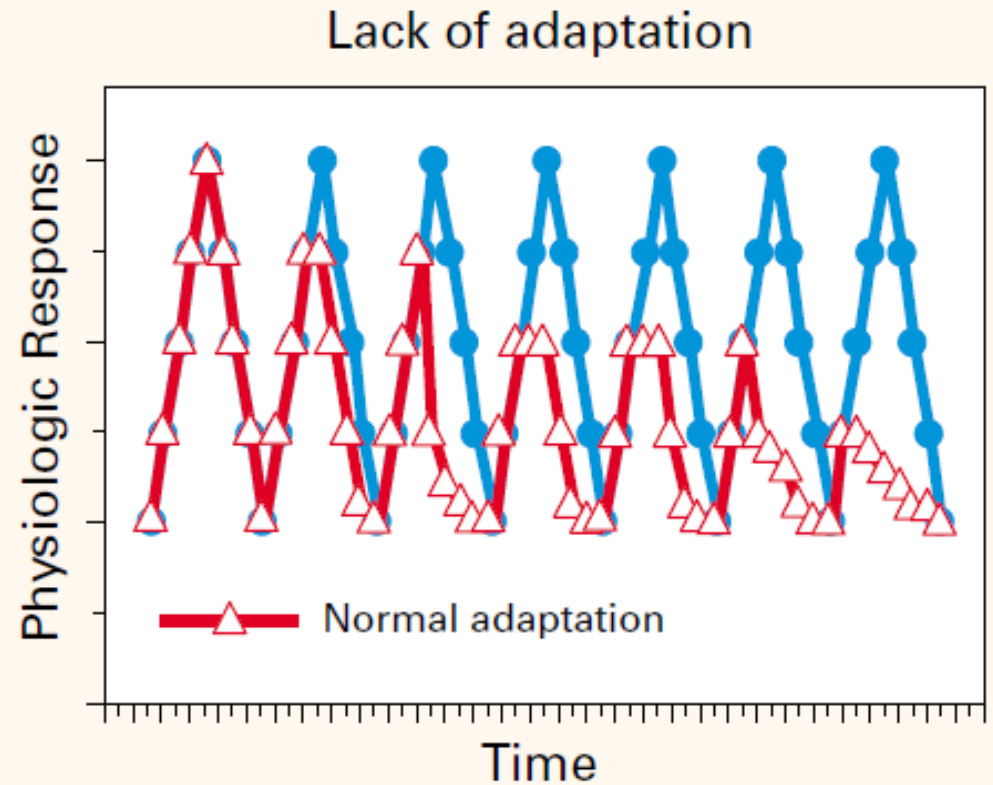
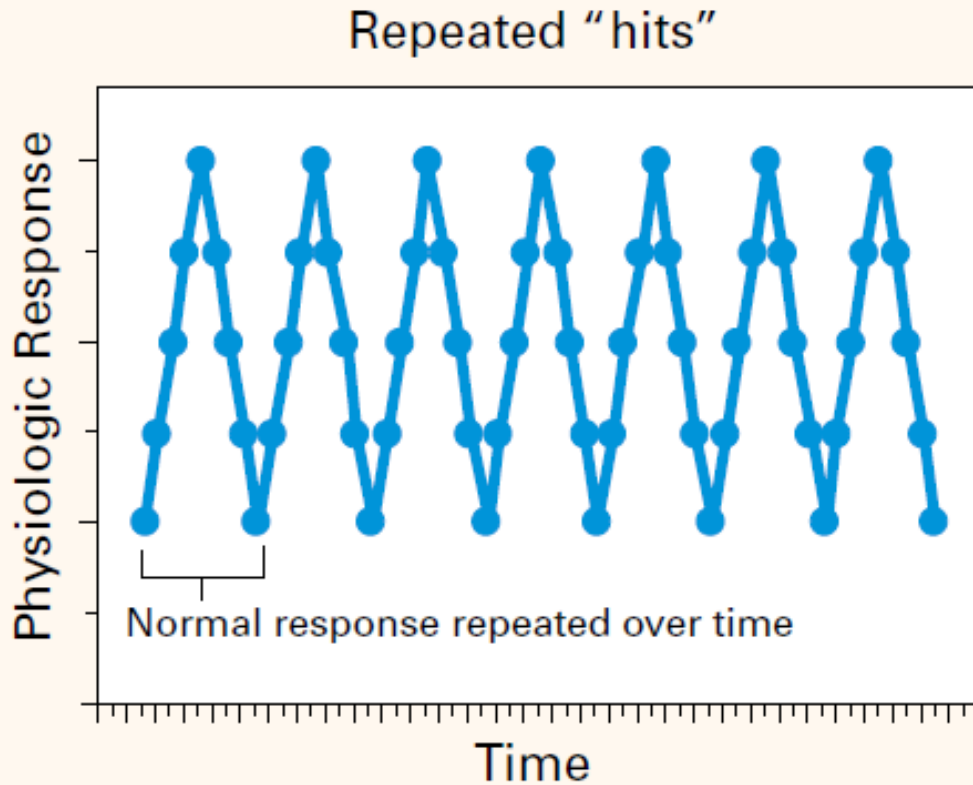
Angst

- Nedtrykthed
  - Ulyst
  - Træthed
  - Koncentrationsbesvær
  - Søvnforstyrrelser
-
- Irritabilitet
-
- Nedsat selvtillid
-
- Uro i kroppen
  - Hjertebanken
  - Hyperventilation

Nedsat præstationsevne

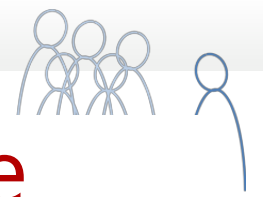

Kronisk stress responses

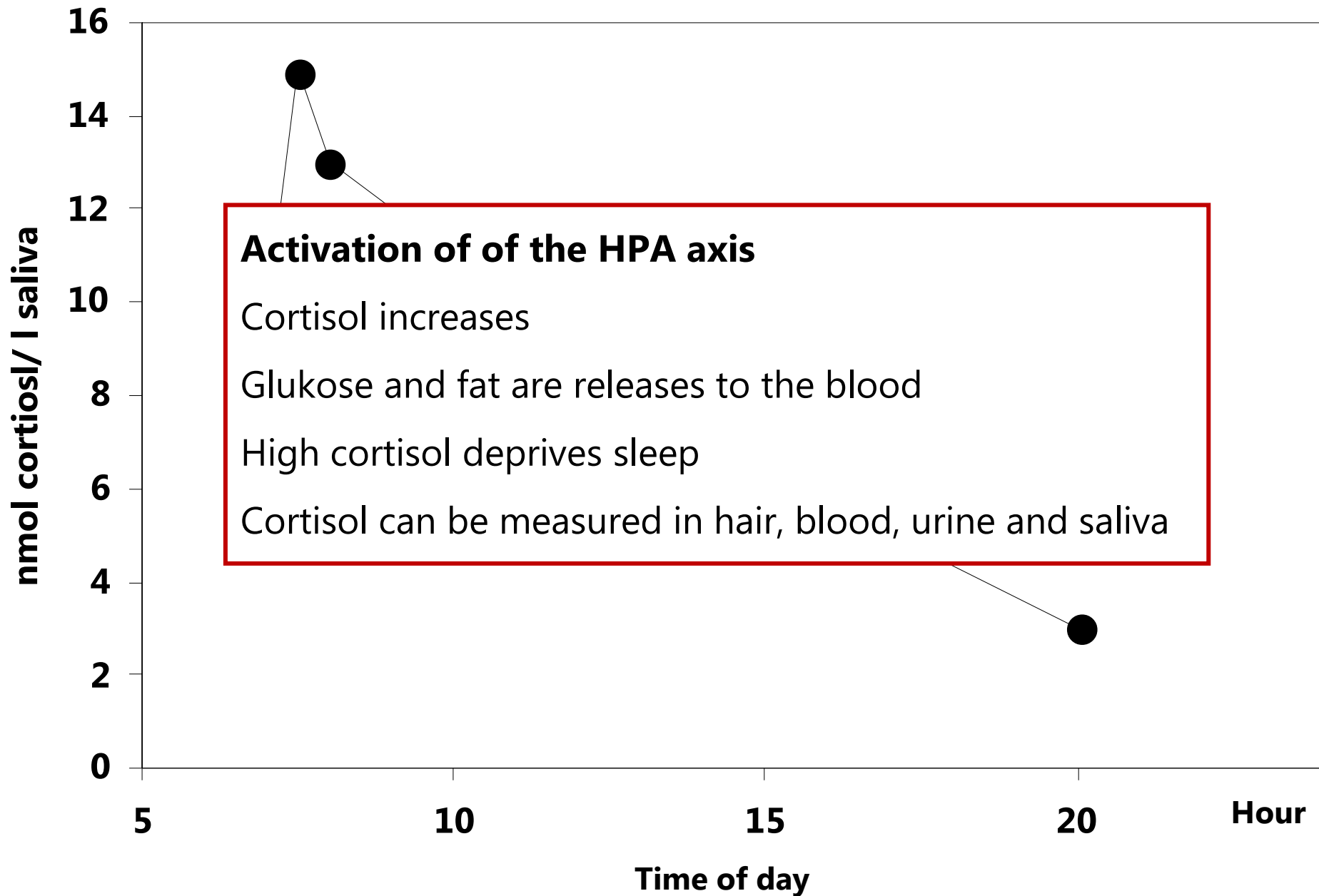

McEwen and Stellar 1993; Schulkin et al 1998; McEwen 1998.

Salivary cortisol, known as a stress hormone

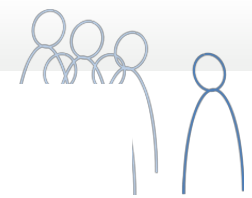

Mobning på arbejdspladsen og det fysiologiske stress response

Resultaterne er ikke entydige

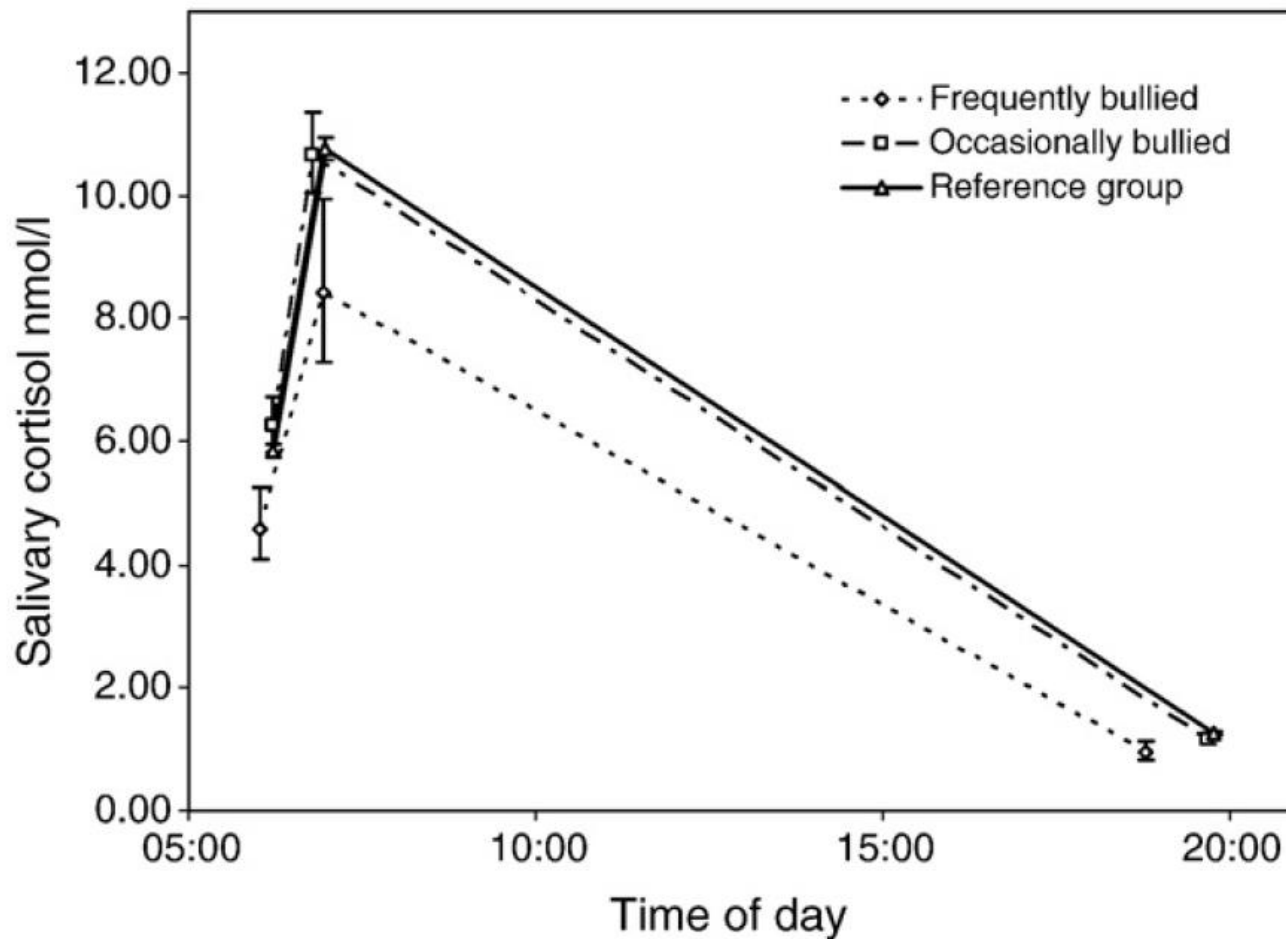
- Kudielka et al. 2003 finder at mobbede ansatte har lavere kortisol på en arbejdsdag sammenlignet med en fridag.
- Tre danske studier finder at ansatte der rapporterer mobning har lavere kortisol, især om morgenen (Hansen et al 2006 and 2011; Hogh et al 2012)
- Et case control studier finder ingen forskel mellem mobbede og ikke mobbede (Le Lac et al. 2012)
- Et kohorte studie finder ingen forskel mellem mobbede og ikke mobbede (Gullander et al 2015)

Mobning på arbejdspladsen og kortisol I spyt

Frequency of bullying at work, physiological response, and mental health[☆]

Åse Marie Hansen^{a,b,*}, Annie Hogh^{a,c}, Roger Persson^{a,c}

Negative handlinger på arbejdet og spyt kortisol

Journal of Psychosomatic Research 73 (2012) 47–52

Contents lists available at SciVerse ScienceDirect

Journal of Psychosomatic Research

Exposure to negative acts at work, psychological stress reactions and physiological stress response

Annie Hogh ^{a,*}, Åse M. Hansen ^{a,b}, Eva G. Mikkelsen ^c, Roger Persson ^{a,b}

Table 3

Association between

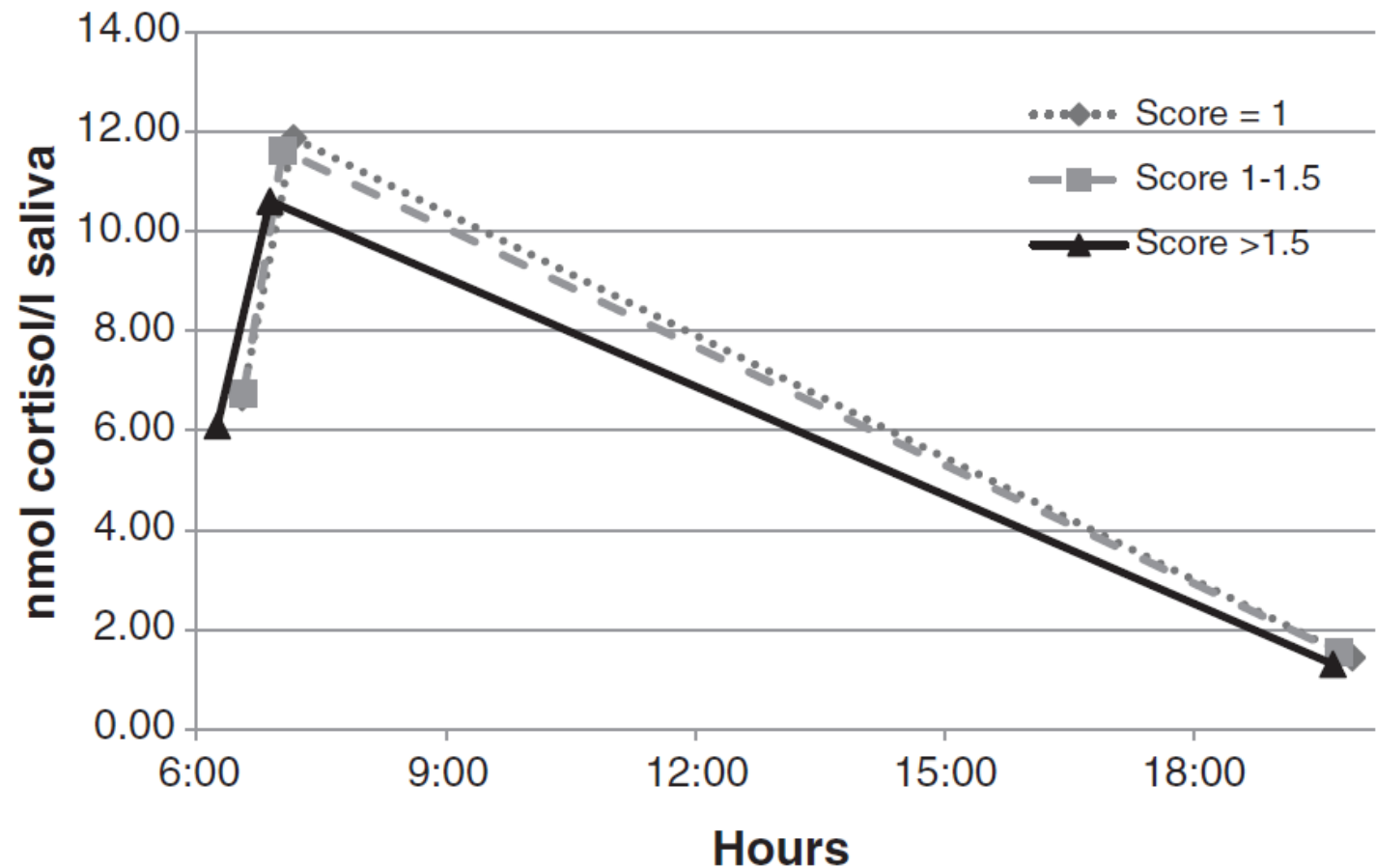
Isolation
 Direct harassment
 Intimidating behavior
 Work-related

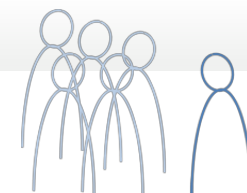
---

^a Models were adjusted for

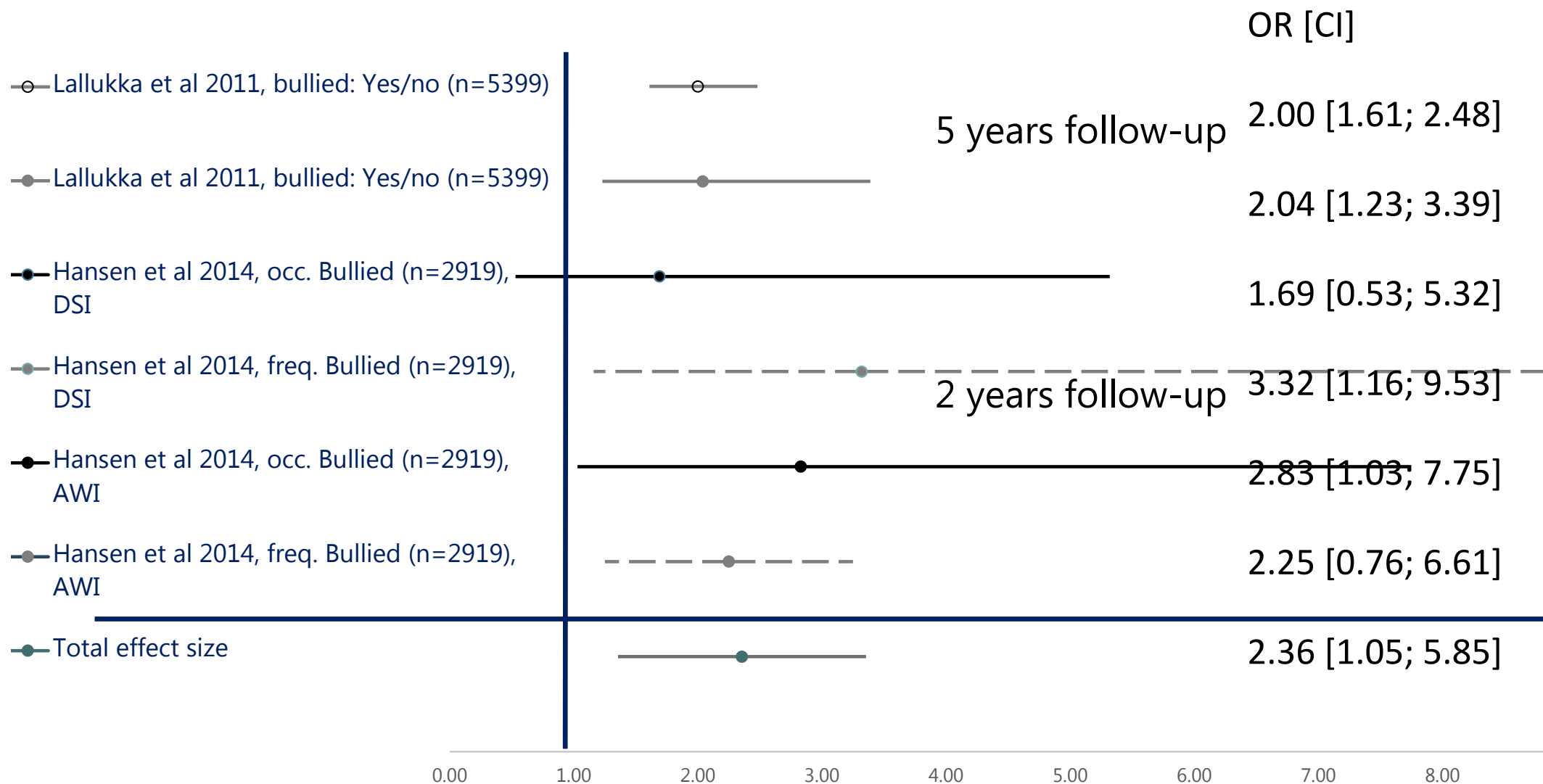
^b Adjusted for gender

Direct person related negative acts

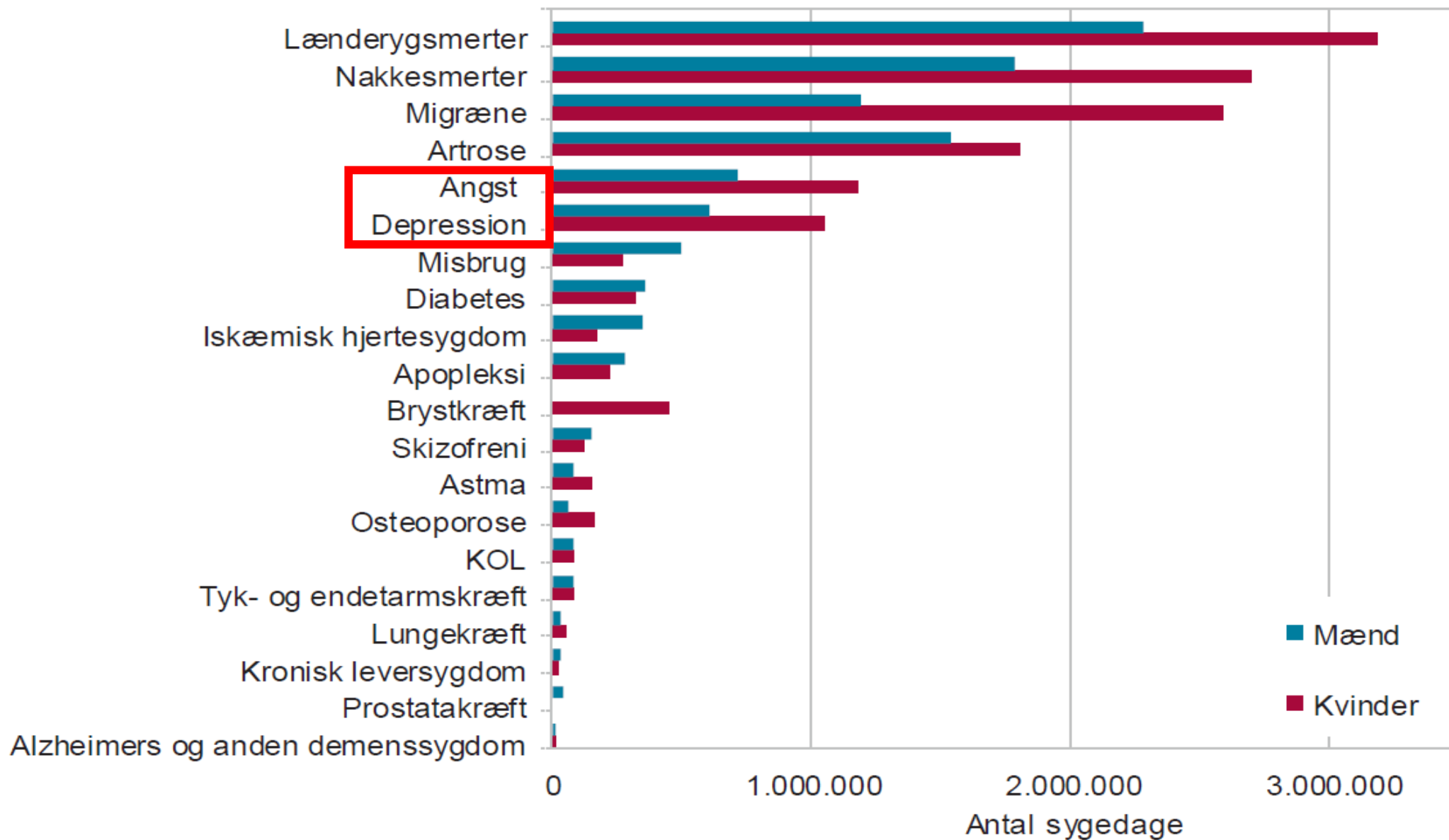
Mobning og søvnproblemer i opfølgingsstudier

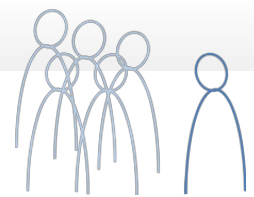
Konsekvens: Sygefravær

Angst: årligt 1,9 mio. flere sygedage (7% af alle sygedage).

Depression: årligt 1,7 mio. flere sygedage (6% af alle sygedage).

Mobning, søvn og langtidssygefravær

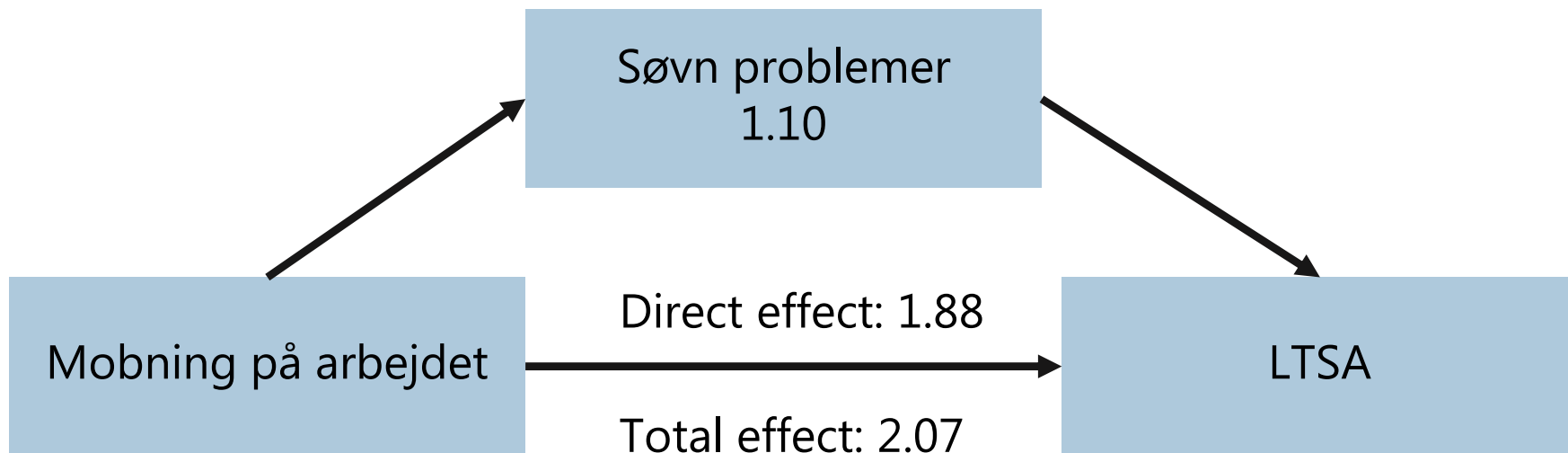

Int Arch Occup Environ Health (2016) 89:967–979
DOI 10.1007/s00420-016-1136-4

ORIGINAL ARTICLE

The role of poor sleep in the relation between workplace bullying/unwanted sexual attention and long-term sickness absence

Kirsten Nabe-Nielsen¹ · Matias Brødsgaard Grynderup¹ · Theis Lange^{1,2} ·
Johan Hviid Andersen³ · Jens Peter Bonde⁴ · Paul Maurice Conway⁵ ·
Anne Helene Garde^{1,6} · Annie Høgh⁵ · Linda Kaerlev^{7,8} · Reiner Rugulies^{1,5,6} ·
Åse Marie Hansen^{1,6}

Søvn forklarer 13 % af sammenhængen mellem mobning på arbejdspladsen og langtidssygefravær

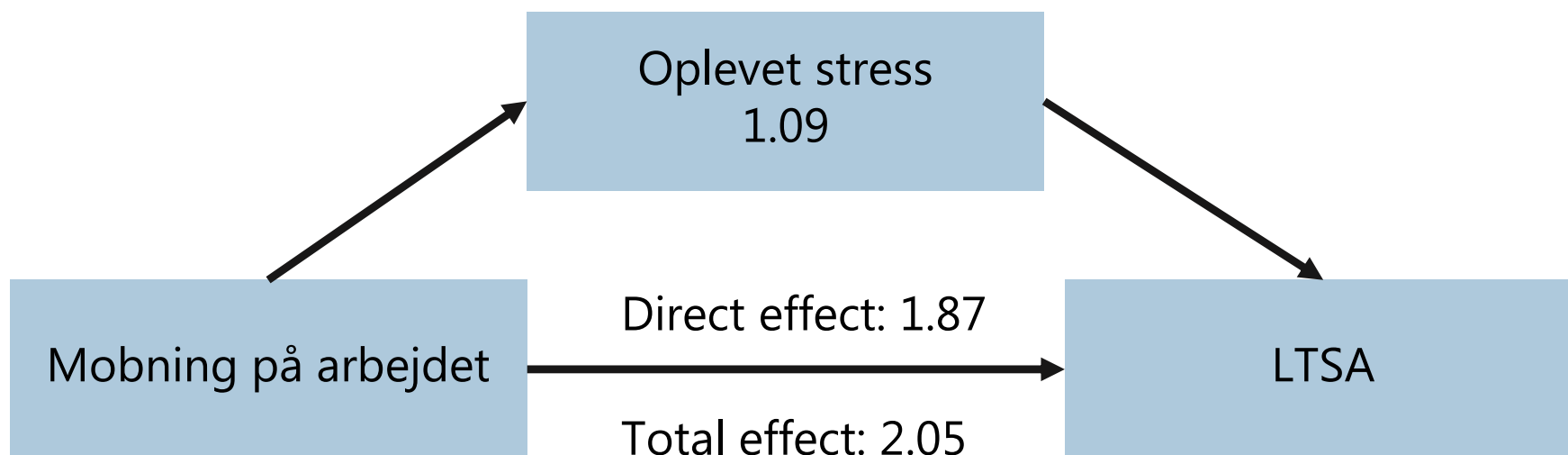

Workplace bullying, perceived stress and long-term sickness absence

JOEM • Volume 58, Number 6, June 2016

Does Perceived Stress Mediate the Association Between Workplace Bullying and Long-Term Sickness Absence?

Matias Brødsgaard Grynderup, PhD, Kirsten Nabe-Nielsen, PhD, Theis Lange, PhD, Paul Maurice Conway, PhD, Jens Peter Bonde, PhD, Laura Francioli, PhD, Anne Helene Garde, PhD, Linda Kaerlev, PhD, Reiner Rugulies, PhD, Marianne Agergaard Vammen, MSc, Annie Høgh, PhD, and Åse Marie Hansen, PhD

Oplevet stress forklarer 13% af sammenhængen mellem mobning på arbejdspladsen og langtidssygefravær (Grynderup et al 2016)

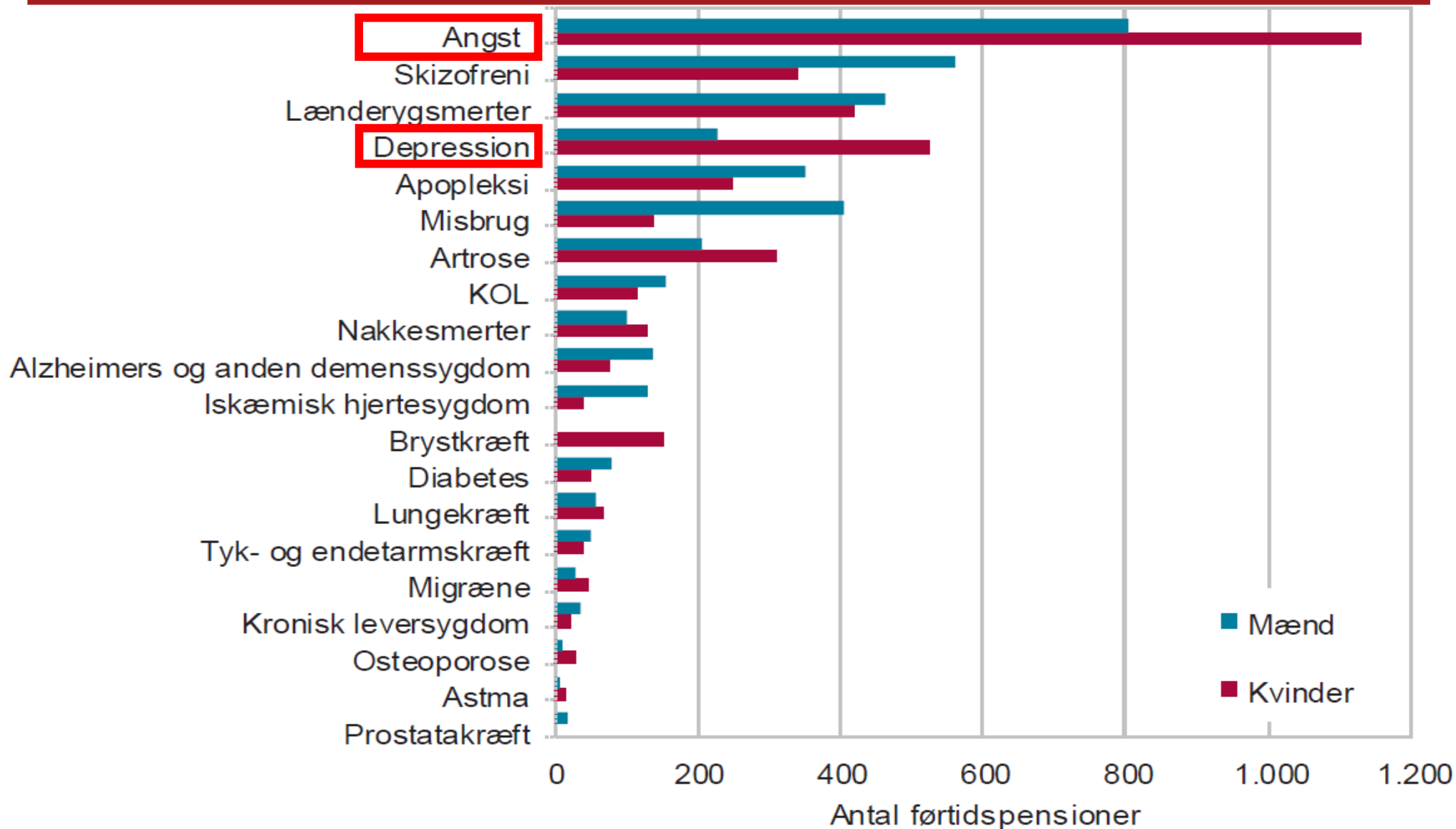

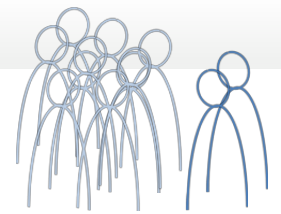

Konsekvens: Førtidspension

Angst er årligt årsag til 1.900 nytilkendte førtidspensioner (12%).

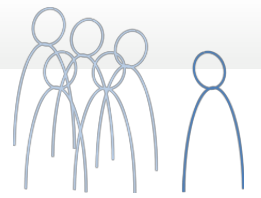
Depression er årligt årsag til 230 (3%) og 520 (6%) nytilkendte førtidspensioner blandt henholdsvis mænd og kvinder.

Mobning på arbejdspladsen og arbejdsmarkedstilknytning

- Arbejdsløshed (Glambek et al. 2015)
- Jobskifte (Glambek et al. 2015, Hogh et al. 2011, Hogh 2012, Berthelsen et al 2011, Clausen et al. 2013, Clausen et al. 2016)
- Intentioner om at forlade jobbet (Berthelsen et al 2011, Houshmand et al. 2012, Moreno-Jimenez et al. 2012, Glamsbek et al. 2014)
- Før tidspension (Clausen et a 2019)

Opsummering – Individniveau

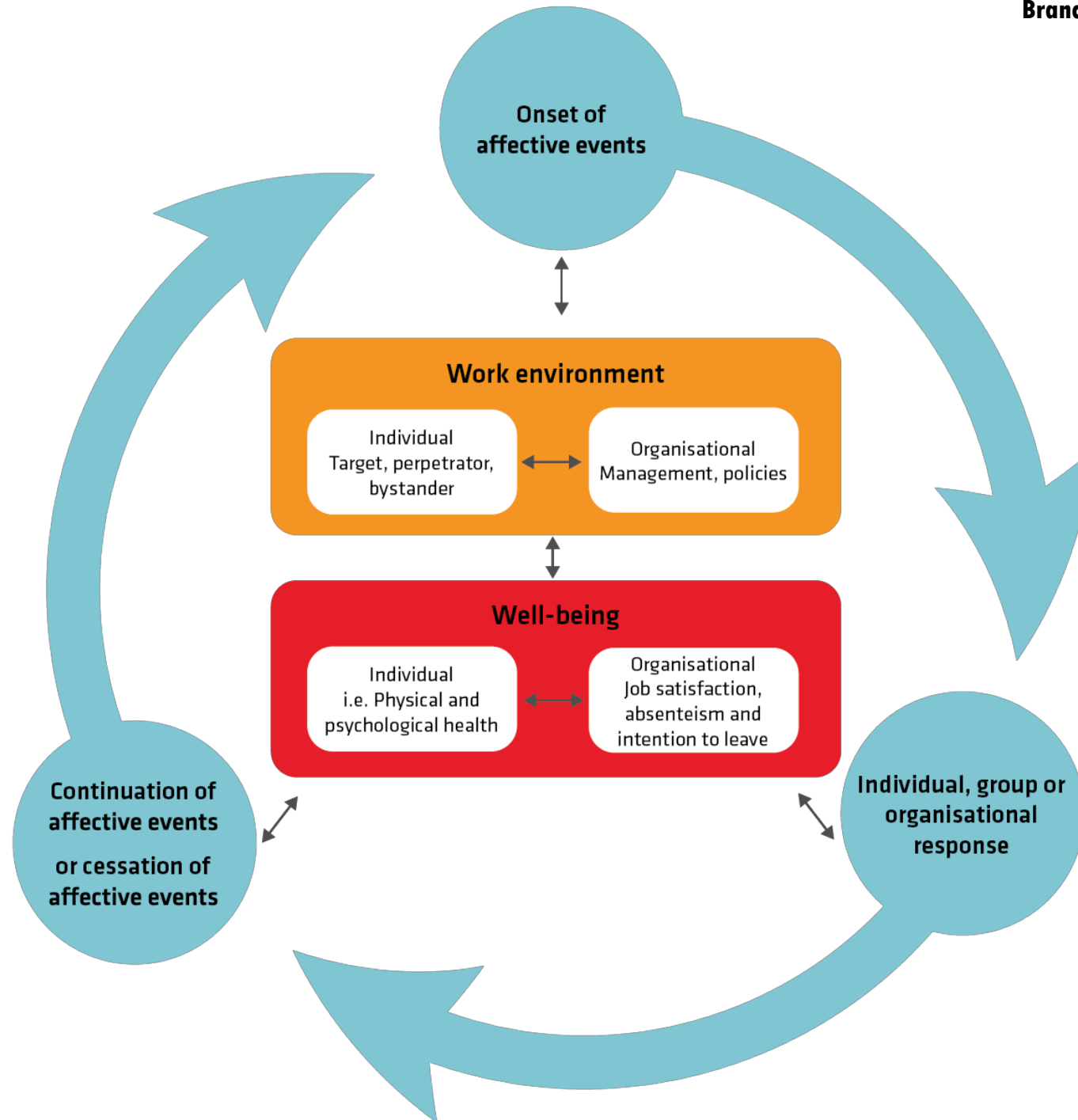
Individniveau

- Flere studier finder at mobning fører til langtidssygefravær
- Flere studier finder at mobning fører til depression
- To studier peger på en sammenhæng mellem mobning og hjertesygdom
- Et studier peger på en sammenhæng mellem mobning og Diabetes Mellitus type II
- Flere studier finder en sammenhæng mellem mobning og tilknytning til jobskifte og arbejdsløshed.
- Oplevet stress og søvnproblemer kan forklare en lille del af sammenhængen

Cyclic framework of workplace bullying

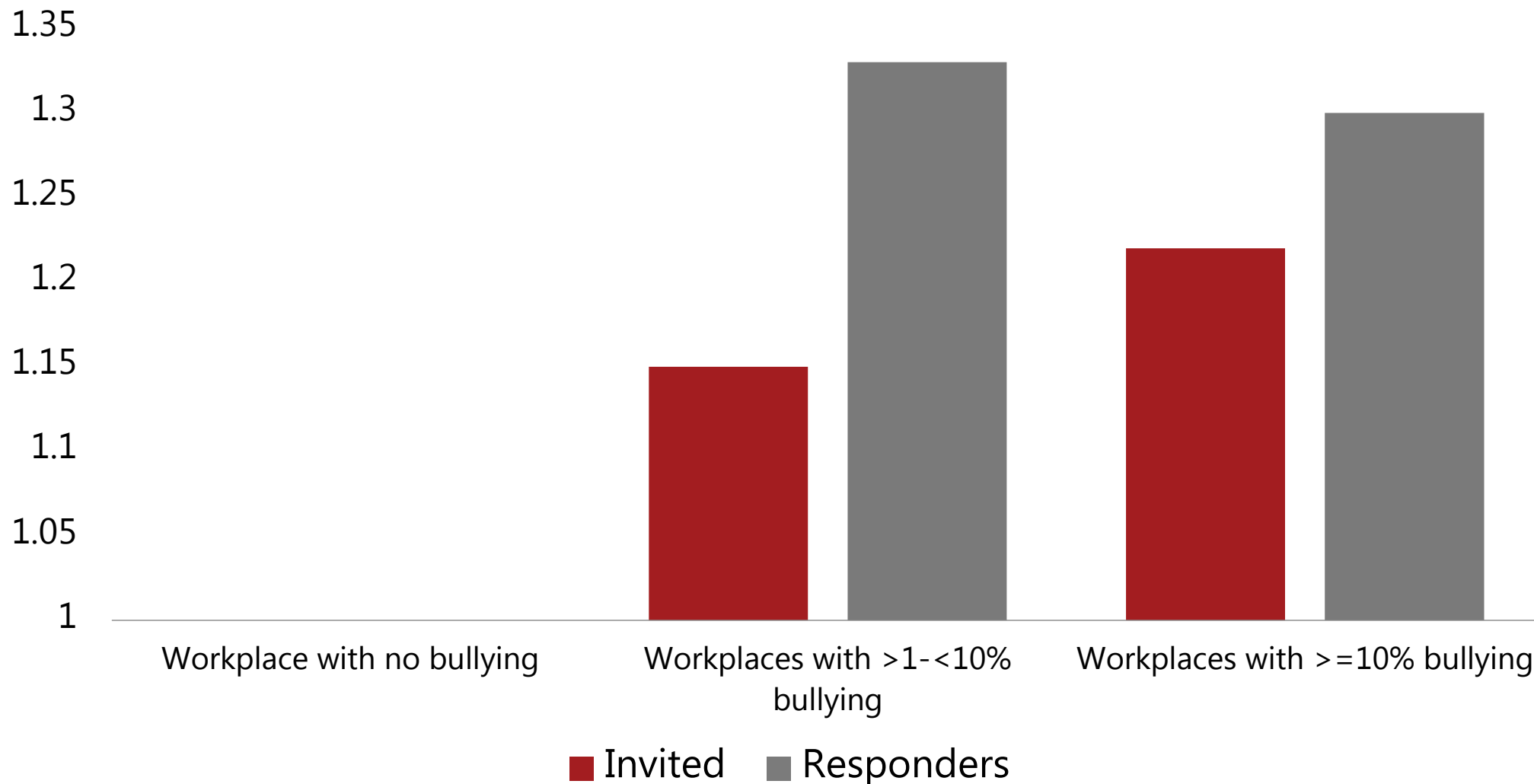
Branch et al 2013

Langtidssygefravær blandt ikke mobbede kolleger

OR for LTSA

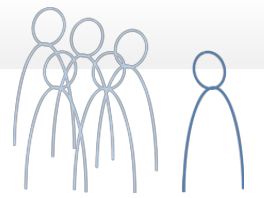

Depression blandt ikke mobbede kolleger

TABLE 6. Risk of Newly Onset Depression by Percentage of Employees Witnessing Bullying

Percentage Witnessing Workplace Bullying	Number of Observations	New cases of Depression/Depressive Symptoms by SCAN/MDI				
		%	OR	OR adj*	95% CI	
Depression						
0	1,159	19	1.6	1.0	...	...
1%–20%	3,872	63	1.6	0.99	0.91	0.51–1.64
21%–30%	2,276	34	1.5	0.91	0.81	0.43–1.53
>30%	1,539	29	1.9	1.15	0.89	0.46–1.73

*Adjusted for age, sex, earlier depression, depressive symptoms, family history of depression, higher education, alcohol, smoking.

Opsummering på viden om mobning på arbejdspladsniveau

- Noget tyder på at der er mere langtidssygefravær, blandt ikke mobbede kolleger, på arbejdspladser hvor der forekommer mobning.
- Denne sammenhæng ser ikke ud til at gælde for depression

